13.00.00	13.00.06	01.00.00
13.00.01	13.00.07	02.00.00
13.00.02	13.00.08	03.00.00
13.00.03	13.00.09	09.00.00
13.00.04	07.00.00	10.00.00
13.00.05	19.00.00	11.00.00

№4/2025

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogik, psixometodologik va tabiiy fanlarga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 370 sahifa,
15-aprel, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:
Qirg'izboyev Abdug'affor Karimjonovich
Tarix fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna
Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A`ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Umarova H.O'. – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Somurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'icha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Toshkent davlat texnika universiteti, G. V. Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti Toshkent temir yo'l muhandislari instituti.

EDITOR-IN-CHIEF:
Qirg‘izboyev Abdug‘affor Karimjonovich
Doctor of Historical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne’matovna
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G‘. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Umarova H.O‘. – Minister of Preschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma’murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O‘zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali Oliy attestatsiya komissiyasining 26-08-2024 yildagi №11-05-4381/01-Kengash tavsiyasiga ko‘ra, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning tadqiqot ishlari yuzasidan dissertatsiyalarining asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Asos: OAK Pedagogik texnologiyalar va psixologik tadqiqotlar bo‘yicha ekspert kengashi tavsiyasi (29-10-2024-y.; №10); OAK Tartib-qoida komissiyasi qarori (30-10-2024-y., №10/24); OAK Rayosatining qarori (31-10-2024-y., №363/5).

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali

26.06.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669245 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: №095310

MUNDARIJA

XXI asr tibbiyot atamashunosligi va unga ta'rif 12
Achilov Muzaffar Norquliyevich

"4K" modeliga asoslangan ta'limda interaktiv metodlar va texnologiyalardan foydalanish usullari 15
Boltayeva Hulkar Mardonqul qizi

Oliy ta'lim muassasalari kafedrasi faoliyati samaradorligini oshirishda pedagogik risklarni boshqarish mexanizmi 18
Djalalov Baxromjan Begmurzayevich

Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda liderlik sifatlarini shakllantirishning pedagogik aspektlari 24
Djumayeva Dildora Isroilovna

Urma zarbli cholg'ular turlari va ularda ijro etish usullari 27
Egamkulov Oybek Altmishevich

Umuminsoniy va diniy qadriyatlarni yoshlarimiz ongiga singdirishda dialektikaning roli 31
Ergasheva Guzal Maxkambayevna

Bo'lg'usi tarbiyachilarda ijtimoiy intellektni shakllantirish zamon talabi 34
Ermatova Gulnoz Pirimovna

Boshlang'ich ta'lim tarbiya fanida o'yin texnologilardan foydalanish metodikasi 37
Farsaxonova Dilafruz Rizaxonovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish jarayonining yo'nalishlari va usullari ... 41
Kulboyeva Dilnoza Abdug'ofurovna

Kurash sport turiga qiziquvchi ayollarning motivatsiya va o'z-o'zini anglash darajasi 44
Mamaraimova Ra'no Usmanovna

The Teaching of Oral Production in the FFL Classroom: Linguistic and Psychological Difficulties 48
Narzulloyeva Dilfuza Bahriddin qizi

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini teatrlashtirilgan faoliyat asosida rivojlantirish 54
Nurmatova Iroda Toxtasinovna

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabalarida kasbiy kompetentlikni shakllantirishda pedagogik amaliyotning o'rni 56
Shamiyeva Manzura Fayzullayevna

Globallashuv jarayonida o'quvchilarning aksiologik kompetensiyalarini shakllantirish 59
Siddikov Baxtiyor Saidkulovich

4-sinf o'quvchilariga maqollar ma'nosini tushuntirish usullari 63
Suvonova Shohida Murodullo qizi

Kasbiy rivojlanish soatlarining pedagogik va psixologik asoslari 69
Temirova Rushana Ravshan qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy-hissiy ko'nikmalarni shakllantirish mazmuni 73
Teshabayeva Zamira Sobirovna, Abdulatipova Mehribon Qahramon qizi

Boshlang'ich sinf tabiiy fan darslarida STEAM yondashuvi va xalqaro baholash dasturlari 76
Usmonova Zulfiya Ilxomovna

Bo'lajak o'qituvchilarda konfliktologik kompetentlikning shaxs sifatlariga aloqadorligi 79
Muxammadiyeva Xadicha Karomatovna

Русская документальная проза как отражение прошлого и настоящего общества 82
Дустова Ирода Шукрулло кизи

Размышления о возникновении человеческих эмоций 86
Умарова Навбахор Шокировна, Зарипова Нигинабону Фахритдиновна

Проблемы регулирования терминов в языкознании 89
Курбанова Гузаль Абдурахимовна

Педагогические основы формирования интереса дошкольников к изучению иностранного языка в игровой среде....93
Курбанова Назира Низомиддиновна

Mexanika fanining rivojlanish tarixi....97
Esanov Nuriddin Qurbonovich

Эффективность использования личностно-ориентированной технологии обучения в учебном процессе....100
Намозова Манзура Муродовна

O'spirinlik davridagi depressiv holatlarni psixodiagnostika va psixokorreksiya qilish usullari....104
Bannayev Maxamadin Sotvoldiyevich

Talabalarda axborot madaniyatini shakllantirish metodikasi....109
Radjabova Gulnoza Bahromovna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining madaniy xilma-xillikni inobatga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etish usullari....113
Saffarova Mohidil Axmadovna

Adabiy til va shevalar o'rtasidagi leksik tafovutlar: kelib chiqish sabablari va rivojlanish xususiyatlari....116
Qurbonova Asal O'tkirovna

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini CALP yondashuvi asosida o'qish savodxonligini oshirish....119
Ahmadjonova Mushtariy Bahodirjon qizi

Kreativ qobiliyatlarni rivojlantirishda bo'lajak mutaxassisning kasbiy kompetentligi....121
Artikova Nodira Shavkat qizi

Yusuf Xos Hojibning axloqiy qarashlarini shakllanishining tarixiy-ijtimoiy omillari....125
Berdaliyeva S. D.

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy madaniyatini shakklantirish prinsiplari....128
Ibragimova Shaxnoza Tulqinovna

Boshlang'ich sinflarga matematika o'qitish jarayonida ko'rgazmali qurollardan foydalanib dars samaradorligini oshirish....132
Mardonov Eshim Muratovich, Xushvaqtov Ali Ashurovich, Narzullayeva Muxlisa Rustam qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy-ijodiy faoliyatini takomillashtirish....135
Misirova Nodira Tovbayevna, Ergasheva Madina Qahramon qizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida 6-7-yoshli bolalarni maktabga tayyorgarlik monitoringini tashkil etish....139
Ortiqova Gulhayo Erkinboy qizi

-ayotgan bo'lsa shaklining lisoniy xususiyati va uning o'zgarishi....142
Safarov Firuz Sulaymonovich

Sharq mutafakkirlarining pedagogik ta'limotlari va qarashlarida tarbiyaning ma'naviy, axloqiy negizlari....145
Xalilov Farhod Furqat o'g'li, Ibodullayeva Dildora Shukrulla qizi

Anvar Obidjon ijodining tadrijiy takomiliga doir mulohazalar....148
Mamatalimov Zafar Mamaraimovich

Patologik fiziologiya fanini o'qitishda it texnologiyalarining o'rni....152
Abdirashidova Gulnoza Ablakulovna, Mavlyanova Umida Nematovna, Sobirova Ra'no Tulqin qizi

Bo'lajak o'qituvchilarning kognitiv kompetentligini rivojlantirishda motivatsion yondashuvning o'ziga xos jihatlari....156
Abdumanopov Muhammadsodiq Muhammadyusuf o'g'li

The Role of Mass Media as a Tool in Teaching English Vocabulary to Young Learners....159
Dadaxonova Dilnavoz Zafarjon kizi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ta'lim va tarbiya jarayonlarida bolalarning refleksiv faoliyatini rivojlantirish....164
Dilorom Xomidova

Boshlang'ich sinf o'quvchilari tarbiyasida ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etish metodikasi....169
Fayziyeva Madinabonu Sohibjon qizi

O'zbek yosh oilalarida nikohning dastlabki yillarida oilaviy nizolarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari....173
Hakimova Nargiza Djavlievna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Tarbiyalanuvchilarni nutq madaniyatiga o'rgatishda tarbiyachi nutqi va unga qo'yiladigan talablar 176
Kazieva Turg'unoy Tursunboevna, Abdullayeva Kamola Erkin qizi

Ikki tilli o'quv lug'atlari tuzishning lingvodidaktik asoslari
(ingliz va o'zbek tillari negizida yaratilgan ikki tilli lug'atlar misolida) 179
Oqboyeva Zulfiya Bobonazarovna

Boshlang'ich sinf texnologiya darslarida kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish metodikasi 183
Saidova Mohinur Jonpo'latovna, Bo'ronova Nigora Umar qizi

Modern Opportunities for the Integration of Technologies Into the
Media and their Role in Improving the Efficiency of the Media.............187
Salim Doniyorov

Chizma geometriya va muhandislik grafikasi darslarida talabalarning mustaqil
ta'lim olish ko'nikmasini rivojlantirishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish 192
Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich

Теории и модели выбора брачного партнера.............197
Абдумуталова Мадина Абдумалик кизи

Maktabgacha ta'lim muassalarida autsorsingdan foydalanish masalalari 203
Kasimova Gulyar Axmatovna

Arxitektura fanlarini o'qitishning o'ziga xos xususiyatlari 209
Astanov Tolib Muxtarovich

Talabalarda tadqiqotchilik qobilyatlari 212
Saidakbarova Nigora

Maktabgacha ta'lim tashkiloti va ota-onalar hamkorligini rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari 216
Tuxliyev Muslim Sherzod o'g'li

Искусственный интеллект в смешанном обучении 220
Хикматов Нодир Назимджанович

The Literary Translation in English and its Linguistic Issues 224
Ravshanova Ziyoda Qahramon qizi, Egamberdiyev Javlonbek Saynabi o'g'li

Boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning bilim darajasini oshirishda ilg'or xalqaro pedagogik tajribalarni
integratsiyalash: zamonaviy yondashuvlar, metodologiyalar va samaradorlik tahlili 229
G'afurov Mirzo Ulug'bek Majidovich

Leksikologiya va uning nazariy asoslari 232
G'anibayeva Bayyan Sharipbay qizi

Olimpiya ta'limini shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida tashkil etish.............236
Qodirov Jurabek Mamatsimonovich

Turizmda ta'limni samarali tashkil etishning pedagogik shartlari 239
Normurodova Zebo Eshmaxmatovna

Autizmning kelib chiqish sabablari va Rett sindromi.............243
Xakimova Zulhumor Xakimovna

Talabalarda akmeologik pozitsiyani rivojlantirishning dolzarb masalalari 246
Xaitov Abdukosim Abdulakim o'g'li

Tibbiy ta'lim talabalarini ommaviy sport sog'lomlashtirish jarayoniga tayyorlashda
tabaqalashtirilgan jismoniy ta'lim texnologiyasi va shart-sharoitlari............. 250
Arabboyev Hurshid

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirishda
raqamli texnologiyalardan foydalanish samaradorligi............. 255
Eshonqulova Kamola Ibrohimovna

Virusli infeksiyalar zamonaviy diagnostikasi va davolash usullarining biologik asoslari............. 259
Kaxorova Karomatxon Sovronbayevna

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar tafakkuri, mantiqiy fikrlarini rivojlantirishda
pedagogik o'yinlarning ahamiyati 262
Mutalova Dilnoza Abdurashidovna

Buyuk ajdodlarimiz merosini o'rganish orqali bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik kasbga ijodiy munosabatini tarbiyalash 265
Nishonova Shohista Boymatovna

Pedagogik jamoani rivojlantirish va motivatsiyalashning zamonaviy strategiyalari 268
Pardayeva Yulduz Muradullayevna

15-16 yoshli voleybolchi qizlarning jismoniy rivojlanishining yoshga bog'liq xususiyatlari 272
Po'latova Shahnoza Ikrom qizi

Umumta'lim maktablarida informatika fanini o'qitishda sun'iy intellektdan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari 276
Raxmonov Baxtiyor Azzamovich

Ingliz tili darslarida sun'iy intellekt texnologiyalarining o'quvchilarning til ko'nikmalariga ta'siri 279
Shoisayeva Dilxumora Shojalil qizi

Abu Ali ibn Sinoning matematika fanida qoldirgan merosi 283
Toshboyeva Nargiza Yo'ldashevna, Tursunova Nigora Ulug'bek qizi

Aksiologik madaniyatni rivojlantirishning pedagogik ahamiyati 286
Yo'ldoshev Farhodjon Baxtiyor o'g'li

Научные основы формирования навыков сотрудничества у детей дошкольного возраста посредством квест-игр 290
Джамилова Наргиза Нуритдиновна, Мухаммадиева Фарангиз

Теоретические основы формирования международной компетенции обучающихся 294
Миркомилова Шахзода Асрор кизи

Boshlang'ich sinflar matematika darslarida kombinatorikaga oid masalalar 300
Roziqova Farizoda Ruyiddin qizi, Berdiyev Bahodir Ravshanovich

pedagogik kompetentlikning ilmiy-nazariy asoslari 305
Eshbekova Dilnoza Ibraimovna

Murakkab sintaktik qurilmalar va ularning matndagi paradigmatik o'rni 308
Turdiyeva Nilufar Anvarovna

Bo'lajak tarbiyachilarning kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirish 311
Panjiyeva Shahlo Zulfixor qizi

Kichik maktab yoshidagi zaif eshituvchi o'quvchilarning dialogik nutqining xususiyatlari 314
Qodirova Mahzuna Shamshidin qizi

Chizma geometriya va muhandislik grafikasi fanidan talabalar mustaqil o'rganish jarayoni 320
Sheraliyev Sanjarbek Karimberdiyevich

A System of Exercises Aimed at Developing Linguocognitive Competence in Future Psychologists 324
Allamuratov Gafur Ashurovich

Boshlang'ich 4-sinf o'quvchilarini sinfdan tashqari mashg'ulotlarda jismoniy qobiliyatlarini shakllantirish va rivojlantirish omillari – natijalar misolida 327
Asqarov Ahliddin Alisher o'g'li

Nutqi to'liq rivojlanmagan bolalarning monologik nutqini o'rganishning ilmiy asoslari 332
Egamberdiyeva Shahnoza Akbar qizi

Tog'ay Murod asarlarida umuminsoniy va milliy qadriyatlar talqini 335
G'aybullayev Boburmirzo

Maktabgacha yoshdagi nutq nuqsoniga ega bolalar bilan korreksion ish tamoyillari 338
Ikramova Dilafruz Furqat qizi

Rahbarlik personaliga kadrlar tayyorlab berishning psixologik omillari 341
Karimjanova Yoqutxon Urinbaevna

Integration of Modern Technologies in Teaching English 344
Dautova Makhbuba Normamatovna

Effective Teaching Methods for Enhancing Topic Vocabulary Acquisition in School Learners 347
Absamadova Munira Isroilovna

Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar tafakkuri, mantiqiy fikrlarini rivojlantirishda pedagogik o'yinlarning ahamiyati 352
Mutalova Dilnoza Abdurashidovna

Bo'lajak harbiy ta'lim o'qituvchilarini o'qitishda ta'lim texnologiyalarini qo'llashning nazariy asoslari 355
Xolmonov Mansur Narzulloyevich

Imperativ algoritmik tafakkurni rivojlantirishning kognitiv xususiyatlari 358
Xushvaqtov Umar Norqobilovich

Perefrazalarni o'rganish jarayonidagi ilmiy yondashuvlar va ularning xususiyatlari 363
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Интеграция русского языка в экономическое образование: значение и перспективы 366
Адилова Солия Адиловна, Нуридинов Бехруз Акбар угли

BO'LAJAK HARBIY TA'LIM O'QITUVCHILARINI O'QITISHDA TA'LIM TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASHNING NAZARIY ASOSLARI

Xolmonov Mansur Narzulloyevich
Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti
harbiy ta'lim fakulteti maxsus tayyorgarlik sikl o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada bo'lajak harbiy ta'lim o'qituvchilarini o'qitishda ta'lim texnologiyalarini qo'llash, ularni ob'ekt sifatida emas, balki sub'ekt sifatida muomalaga jalb etish zarurligi yoritiladi. Shuningdek, modulli ta'lim texnologiyalarining shaxsga yo'naltirilganligi hamda fanning bir yoki bir nechta tushunchasini o'zlashtirishga qaratilgan tamoyillar asosida shakllangan mantiqan tugallangan o'quv materiali ekanligi ta'kidlanadi. Shu asosda harbiy tayyorgarlik fanini modulli ta'lim texnologiyalari asosida tashkil etish maqsadga muvofiq ekani asoslanadi.

Kalit so'zlar: ta'lim, metodik, tarbiya, pedagog, didaktika, pedagogik texnologiya, modulli o'qitish, o'quv-tarbiyaviy.

Abstract: The article aims to organize the teaching of military training based on modular educational technologies. These technologies represent logically structured and complete educational materials designed according to principles that prioritize individual orientation and the assimilation of one or more core concepts of a subject. The article also highlights the effectiveness of applying educational technologies in the instruction of military training.

Key words: education, methodology, pedagogy, didactics, pedagogical technologies, modular teaching, educational process.

Аннотация: В статье “Применение образовательных технологий в обучении будущих учителей военного образования” и обращении с будущими учителями военного образования как с субъектами, а не как с объектами подчеркивается также личностная направленность модульных образовательных технологий и логически завершённый учебный материал, сформированный на основе принципов, направленных на усвоение одного или нескольких понятий предмета.

Ключевые слова: учебное, методическое, воспитательное, педагогическое, дидактическое, педагогическая технология, модульное обучение, учебно-воспитательное.

KIRISH

Pedagogik texnologiyaning tarkibiy qismlari tegishli davr talablari asosida shakllanadi. “Pedagogika” – bu keksa avloddan hayot uchun zarur bo'lgan ijtimoiy tajribalarni yosh avlodga yetkazish va ularning ushbu tajribalarni faol o'zlashtirish qonuniyatlarini o'rganadigan fandir. Jamiyat taraqqiyoti shuni ko'rsatadiki, har bir yangi avlod o'zining o'tmish avlodidan qolgan merosni egallab, uni boyitgan holda keyingi avlodga topshirish orqali rivojlanadi.

“Pedagogika” atamasi qadimgi Yunoniston (Gretsiya)da paydo bo'lgan bo'lib, uning negizini “pedagog” so'zi tashkil etadi. Qadimgi Yunonistonda talabani maktabga kuzatib boruvchi va unga xizmat qiluvchi qulni “pedagog” deb atashgan (yunoncha “pays” – bola, “agogein” – yetaklovchi). Ya'ni, “pedagog” so'zi “bola yetaklovchi” ma'nosini anglatadi.

Maktabda mashg'ulotlarni o'qituvchilar – “didasko”lar olib borar edi (“didasko” – “men o'qitaman”, keyinchalik “didaktika” – “o'qitish nazariyasi” degan soha paydo bo'lgan). Ilk bosqichlarda ushbu bilim sohasi falsafa fanining tarkibida rivojlangan edi.Modulli o'qitishning asosiy tashkiliy-mazmuniy birligini modul, modulli birlik (submodel), o'quv elementi va bloklar tashkil etadi.

Modul – modulli o'qitishning asosiy tashkiliy-mazmuniy birligi bo'lib, u kasbiy faoliyatda ma'lum darajadagi ahamiyatga ega bo'lgan o'quv materialini anglatadi.Modulning asosiy axborot tashuvchisi – bu o'quv elementi bo'lib, u o'quv materialining kichik, ammo ahamiyatli qismini ifodalaydi va kasbiy masalaning biror bo'lagini tushuntirishga xizmat qiladi. [1]

Mavzuga oid adabiyot sharhi

Modulning koʻplab ta’riflari mavjud boʻlishiga qaramay, ushbu tushunchani uch guruhga (yoʻnalishga) ajratish mumkin:

- modul – mutaxassislik boʻyicha davlat oʻquv rejasi birligi sifatida oʻquv fanlari yigʻindisi boʻlib, tasniflash tavsifi talablariga javob beradi;
- modul – fanlararo tashkiliy-metodik tuzilma boʻlib, unda turli oʻquv fanlaridan mavzular (boʻlimlar) yigʻindisi sifatida;
- modul – bir oʻquv fanining tashkiliy-metodik tuzilmasi sifatida [2].

XVIII-asrning boshlarida ingliz faylasufi va tabiatshunos olimi Frensis Bekon (1561–1626-yillar) tomonidan pedagogika falsafa bilimlari tizimidan ajratib olingan edi. U 1623-yili chop etilgan “Afzalliklar va fanlarning koʻpayishi haqida” asarida pedagogikani bilimning alohida sohasi sifatida, “oʻqishga qoʻllanma” haqidagi fan deb atagan.Oʻsha asrda pedagogikaning mustaqil fan sifatidagi maqomi mashhur chex pedagogi Yan Amos Komenskiyning (1592–1670-yillar) asarlari va obroʻsi tufayli mustahkamlangan. U oʻzining mashhur “Buyuk didaktika” asarida oʻquv ishining nazariyasi va uni tashkil etishning asosiy masalalarini ishlab chiqqan. Mavzu yuzasidan pedagogika fanida mavjud nazariy (N.X. Avliyoqulov [6], N.N. Musayeva, N.N. Azizxoʻjayeva [7], R.X. Joʻrayev [8], N.B. Lavrentyeva [9], I.B. Sennovskiy [10]) hamda amaliy (Ye.I. Ananeva [11], S.E. Korisheva [12], T.V. Kurbanova, L.A. [13]) ishlar tahlilining koʻrsatishicha, modul oʻquv fanining avtonom tashkiliy-metodik tuzilmasi sanaladi va u oʻz tarkibiga didaktik maqsad, mantiqiy tugallangan oʻquv materiali birligini (predmetlararo va predmetning ichki aloqalari boʻyicha tuzilgan), metodik rahbarlik (didaktik materiallarni kiritgan holda) hamda nazorat tizimini qamrab oladi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Pedagogikaning predmeti – bu oʻrganish, ta’lim, tarbiya sharoitida inson shaxsining rivojlanishi va shakllanishiga yoʻnaltirilgan jarayon deb hisoblanadi. Shunday qilib, pedagogika inson shaxsining rivoji va shakllanish mohiyatini oʻrganish haqidagi fan sifatida namoyon boʻladi. [3] Shu asosda oʻqitish va tarbiya nazariyasi hamda uslubiyoti maxsus tashkil etilgan pedagogik jarayon sifatida belgilanadi. Pedagogika fan sifatida ommaviy oʻqitishni tashkil etishni talab etadigan kengaytirilgan ishlab chiqarish yoʻlga qoʻyilayotgan davrda paydo boʻlgan. “Texnologiya” – materiallar yoki yarim fabrikatlarni olish, ishlov berish va qayta ishlash usullarini ishlab chiquvchi va takomillashtiruvchi ilmiy fandir.

“Texnologiya” atamasi ham qadimgi Yunonistonda paydo boʻlgan boʻlib, u ikkita soʻz – “texne” (san’at) va “logos” (oʻrganish)dan iborat. Ushbu davrda bu hunarmandning predmetni tayyorlash san’atiga, ustozi rahbarligi ostida (mashqlar tufayli) oʻzining tirishqoqligi va tabiiy iqtidori orqali erishishini anglatgan. “Modul” mohiyatli tushuncha sifatida turli sohalarda, shu jumladan pedagogik nazariyada ham ta’lim tizimida ta’lim sifatini boshqarishda “modulli metodika”ning aniqlovchisi sifatida qoʻllaniladi. [4] Umuman, pedagogik adabiyotlarda ta’kidlanishicha, modul oʻquv faoliyati birligi boʻlib, u oʻzining maqsadi, mazmuni (matn, ta’lim metod va shakllari bilan), rejalashtirilgan natijalari (bilim, koʻnikma, malakalari)ga ega (P.I. Tretyakov, I.B. Sennovskiy boʻyicha); oʻquv kursi mazmunining bir qismi (oʻquv materiali va oʻquv-metodik materiallar termasi) sifatida ifodalanadi. [5]

TAHLIL VA NATIJALAR

“Texnologiya”ning fan sifatida vujudga kelishiga XVII-asrda sanoat ishlab chiqarishining paydo boʻlishi, metallurgiya, mashinasozlik, jumladan, sanoat jihozlari, paroxod, parovoz, oʻq otuvchi qurollarni ishlab chiqarishning jadal rivojlanishi sabab boʻlgan.Bunday murakkab va mehnattalab mashina hamda jihozlarni ishlab chiqarishni faqat texnologik jarayonlari aniq ishlab chiqilgan texnologik hujjatlar asosida tashkil etish mumkin edi. Ushbu hujjatlarda – xom ashyo, materiallar, yarim fabrikat va mahsulotlarni olish, ishlov berish, qayta ishlash yoʻllari hamda usullarining murakkab jarayonlari oʻzaro bogʻliq, ketma-ket va aniq bajariladigan harakat, operatsiyalarga boʻlib rejalashtirilgan natijaga erishish tasvir etilgan. Bu esa kengaytirilgan va ommaviy ishlab chiqarishga asos boʻlgan. [3] Hozirgi davrda texnologiya deb ma’lum ishni bajarish san’ati tushuniladi. Uni egallash uchun, u aks ettirilgan texnologik hujjatlarni chuqur oʻrganish zarur. “Texnologiya”ning fan sifatida shakllanishi texnologiyani koʻpaytirish va shu asosda mutaxassislarni ommaviy tayyorlash hamda ommaviy ishlab chiqarishni tashkil etish imkoniyatini keltirib chiqardi.Pedagogika fanida nazariy bilimlar va amaliy tajribaning yirik massivi toʻplangan. Biroq XX-asrning ikkinchi yarmigacha birorta ham mashhur pedagog oʻzi erishgan yuqori natijalarga boshqalarning ham erishishiga imkon beradigan, qayta takrorlanadigan pedagogik tsiklni yaratolmagan.

Buning sababi shundan iboratki, buyuk pedagoglarning metodlari ma’lum darajada pedagogning qobiliyatini oʻz ichiga qamrab oladi. Pedagogika muammolariga bagʻishlangan kitoblar pedagogika fani talab qilganidek “ijobiy misollar”, “qat’iy” oʻrnatilgan tamoyillar, qoidalar va qonuniyatlar asosida oʻrgatar edi. Bu kitoblarni

o'qiganlarning barchasi talabalar bilan "qanday" ishlash, mashg'ulotlarni "qanday" o'tkazish, o'quv-tarbiyaviy jarayonni "qanday" olib borish kerakligini o'zlashtirar edi, ammo ularning ko'pchiligi "shunday" ishlashni uddalay olmas edi [14].

XX-asrning ikkinchi yarmida ilmiy-texnik taraqqiyotning talablari asosida paydo bo'lgan pedagogik texnologiya uning jadallashuvi uchun xizmat qilmoqda.

Pedagogik texnologiyaning maqsadi – ommaviy ta'lim sharoitida ta'lim jarayonining zaruriy samaradorligini ta'minlash va talabalar tomonidan o'qishning kutilgan natijalariga erishish kafolatidan iboratdir. Pedagogik texnologiyaning bosh vazifasi – ommaviy ta'lim sharoitida "oddiy" pedagoglarga o'qitishning yetarli samarasiga erishishni ta'minlovchi o'quv jarayonini yaratish hisoblanadi.Pedagogik texnologiya ta'lim tizimidagi mustaqil fan sifatida o'quv jarayonining barcha elementlarini – o'quv grafigini va o'quv rejasini tuzish, o'qitish va uning natijalarini baholashni – o'z ichiga oladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ma'lumki, o'qitishning har qanday asosida inson faoliyatining muayyan qonuniyatlari, shaxs rivoji va ular negizida shakllangan pedagogika fanining tamoyillari va qoidalari mujassam bo'ladi. Shunday ekan, pedagogik muammo sifatida dars o'tish jarayonida o'qituvchining yangi pedagogik texnologiyalardan foydalanmasligi va talabalarga kerakli ma'lumot yoki bilimni yetarli darajada bera olmasligi holatlarini alohida ta'kidlash lozim. Harbiy tayyorgarlik jarayonini o'quv-moddiy bazalar va moddiy-texnik ta'minot bilan ta'minlash masalalari bo'yicha mas'ul davlat organlari tomonidan to'liq ta'minlanmaganlik holati Chaqiruvga qadar boshlang'ich tayyorgarlikni o'qitish sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Maktablarda o'qituvchilarni eskirgan ta'lim metodlaridan voz kechishga undash va innovatsion texnologiyalardan foydalanib darslarni tashkil etish zarurati tug'ilmoqda. [15]

Bunday ta'lim texnologiyalarini qo'llash, talabalar bilan ob'ekt sifatida emas, balki sub'ekt sifatida muomalaga kirishish, shuningdek, modulli ta'lim texnologiyalarining shaxsga yo'naltirilganligi hamda fanning bir yoki bir nechta tushunchalarini o'zlashtirishga qaratilgan, ishlab chiqilgan tamoyillar asosida shakllangan mantiqan tugallangan o'quv materiali ekanligi harbiy tayyorgarlik fanini modulli ta'lim texnologiyalari asosida tashkil etishni maqsadga muvofiq qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Гулчевская В.Г. Технология модульного обучения: проблема внедрения в массовый опыт отечественной школы // www.ipkpro.aaanet.ru yoki gulcha@mail.ru – 2003 год.
2. Mardanov Z.A.ning Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasini olish uchun dissertatsiyasi. 2019-yil. (29-bet).
3. N.X. Avliyoqulov, N.N. Musayeva. "Pedagogik texnologiya". Toshkent, 2012-yil. (12–13-betlar).
4. Голованова Й.В. Модульность в образовании: методики, сущность, технологии // Молодой учёный. – 2013. – №12. – С. 437–442.
5. Третьяков П.И., Сенновский И.В. Технология модульного обучения в школе: Практико-ориентированная монография / Под ред. П.И. – М.: Новая школа, 2001. – 352 с.
6. N.X. Avliyoqulov, N.N. Musayeva. "Modulli o'qitish texnologiyalari". Toshkent, 2007-yil.
7. Н.Н. Азизходжаева. "Педагогические технологии в подготовке учителя". – Тошкент, 2003-йил.
8. R.X. Jo'rayev. "Ta'limda interfaol texnologiyalar". Toshkent, 2010-yil.
9. Н.Б. Лаврентьева. Педагогические основы разработки модульной технологии обучения. Барнаул: Изд-во Алт. ГТУ, АлтАЭП, 1998 г.
10. Сенновский И.Б. Управление переводом общеобразовательной школы на модульную систему организации учебно-воспитательного процесса. – Дисс. канд. пед. наук. – М., 1998 г.
11. Ананева Е.И. Модульное обучение студентов как педагогическая проблема // Вестник ОГУ. №4 / Апрель, 2006 г.
12. Коришева С.Е. Модульный принцип организации учебной работы студентов заочной формы обучения в современных условиях: Автореф. дисс. канд. пед. наук. – М., 2006 г.
13. Курбанова Т.В. Внедрение в практическую профессиональную деятельность технологии модульного обучения. http://ddtzd.ru/index.php
14. Xolmonov M.N. Military Art and Commandership Skills of Amir Temur. American Journal of Interdisciplinary Research and Development, Volume 26, March – 2024.
15. Xolmonov M.N. O'quvchilarni harbiylashtirilgan o'yinlar orqali vatanparvarlik tuyg'ularini rivojlantirish. Integration of Economy and Education in the 21st Century, No. 2, February – 2024.

13.00.00	Pedagogika fanlari
13.00.01	Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02	Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03	Maxsus pedagogika
13.00.04	Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05	Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06	Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07	Ta’limda menejment
13.00.08	Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09	Ijtimoiy pedagogika
07.00.00	Tarix fanlari
19.00.00	Psixologiya fanlari
01.00.00	Fizika-matematika fanlari
02.00.00	Kimyo fanlari
03.00.00	Biologiya fanlari
09.00.00	Falsafa fanlari
10.00.00	Filologiya fanlari
11.00.00	Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №4

© Materiallar ko‘chirib bosilganda “Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali 26.09.2023-yildan O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669245 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.